

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**De Nieuwe En Naauwkeurige Neederlandse Hovenier,
Onderwyzende hoe hier te Lande, onder dit Climaat een
Thuin, met zyn Parken, Paaden, Glintingen en Heiningen
wel zal aangeleid, en hoe de Boomen aan ...**

Te Leyden, 1735

Van verscheide Vrugt-bomen

[urn:nbn:de:bsz:31-139361](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-139361)

16. *De Damas*, is een uitnemende Druyv om te eten, wiens trossen dik en lang zyn, de Druyv is dik en lang, en heeft een Amber-geur, en geen karrels, hy druyp dikwils, en wil met lange-ranken gesnoeid werden, gelyk ook de Muscat, daar is een roode, en een witte.

17. *De Bourdelais* is een soort van een groote, witte, en lank-werpige Druyv, die heele groote en dikke trossen maakt, zy rypt by na nooit, en is by gevolg maar bekwaam voor Confituuren, of Verjus, als men dat van nooden heeft, haar blad is ook uitnemend bekwaam, om de schotels te verciere in October.

Daar zyn nog verscheide andere soorten van Druyven, die men aan Espaljers kan stellen, als de gemeene *Depense*, de *Muscade*, de *Olivette* &c.

Daar zyn ook veel andere goede soorten, bekwaam voor wynbergen, en wyn, als

De swarte *Morillon*, in Bourgogne *Pineau* genaamd, te Orleans *Auvernat*, te Geneve en in 't land van Vaud *Servagnin*, daar zyn drie soorten van, maar die splyt is de beste.

De witte *Morillon*, in Champagne witte *Fromenteau* genaamd, in Switserland witte *Servagnin*.

De *Fennetin*, genaamd *Muscat van Orleans*.

De witte *Baulnier*.

De witte *Melier*, in Bourgogne groen en swart.

De swarte *Sanmoiseau*, in 't france Comté *Pelloffard* genaamd.

De swarte *Blanquette*, of *Clarette* van Languedoc.

De roode of graauwe *Fromenteau van Champagne*.

De graauwe, roode, en witte *Malvoisie*.

De gemeene *Verwer*, en de *Verwer van Canada* &c.

X. HOOFDPUNT,

Van verscheide Vrugt-bomen.

Daar is nog overig van verscheide andere soorten van vrugt-boomen te spreken, die by de voorgaande kunnen gevoegd werden, op dat Thuinen, Hooven, Boomgaarden en Plantagien alle de vrugten voortbrengen, daar onze Lugtfreek (of Climaat) toe bekwaam is.

1. Den

HOOVEN EN THUYNEN. 167

1. *Den Amandel-boom*, bloeid van alle boomen de eerste, dus vergaat zyn bloem dikwils door de koude, daar zyn twee soorten, zoet en bitter, den een dun van schors, Amandelen van *Genes* genaamd, d'andere hard van schors, die wederom in drie soorten werden verdeeld, te weten, groote, middelmatige, en kleine, de groote, die veel in Italiën gevonden werden, zyn uitnemend, voor zo veel zy geheel lang en schoon zyn, met een punt als een vishaak, maar om te dragen, moet men de twee anderen zoeken, en voornamentlyk de middelmatige; Den Amandel wil een warme en drooge grond, en wel tegen de Zon, en vereist volstrekt een zachte, ligte, zand of steenagtige aarde, en de mest doet hem sterven, hy is het bekwaamste onderwerp om Persikken op te Occulceren, en daar toe behoeft men maar Amandels te neemen, die men omtrent Kersmis in zand legt by lagen om te kymen, en omtrent Maart of April zal men ze in de volle grond leggen, op ryen een voet of wat meerder van malkander, en indien de spruit te lang is, zal men die teegen den Amandel afknypen, zy moeten in een wel gespitte en bereide mulle aarde gesteld werden, op dat zy te sterker doorschieten, en bekwaam werden, en groot genoeg, om in September van het zelve jaar geocculceerd te werden, met het slapende botje, daar veel aan geleegeen is; want de occulatie groeid of vat beeter op jonge Amandels, als op oude, ter oorzaak van de gom, indien zy groot zyn, zo moet men ze met het doorschietende botje occulceren, omtrent Sint Jan, op dat de occulatie aanstonds doorschietende, door de gom niet versmoord werd; Voor de rest behoeft hy niet geënt te werden, om goede Amandels te draagen, en heeft dit byzonder dat hy niet wil verplant weezen.

2. *Den Hazelaar*, of *Haazenoote-boom* is geheel gemeen, die over al wel slaagt, in warme of koude gronden, de wilde geeft kleine nooten, en juist zo goed niet, als de anderen, de tamme draagt; De regte soort die rood van binnen zyn, hy komt van stek of uitloopen, en kan met de fluit geënt of geocculceerd werden, om grooter vrugten te geeven, en eindelyk, daar is een soort die de *Avellana*, of *Pontica* genaamd werd, die de grootste van allen is, wiens boom van de geplante nooten komt, en vereist meer oopen lugt als de anderen, die gemeenelyk in bosschen werden

den gesteld, of tot pallissaden, heggen of hagen van een Thuynd gebruikt daar de minste Zon is.

3. *Den Okker Noot*, is noodzakelyk, en een boom die veel draagd, maar hy moet in 't ruime veld staan, om dat hy door zyn geboorfchap met fchaduw en wortel benadeeld; Hy vereift ten naaften by dezelve grond als het Kooren, en vlyd zig op de kanten van groote weegen, en zelfs langs waaterbeeken, en wil geflagen zyn; Als men hem wil enten, zo moet het met de fluit, of door occulatie zyn, maar dat is niet noodig, en hy komt heel wel van Nooten, in de aarde gezaaid of geftooken, maar men moet wagten tot dat hy groot genoeg is om te verplanten, (6 of 7 jaaren.) Daar zyn veele foorten van, de grootfte is de mooifte, maar draagd minft, de kleine is beeter om olie van te maaken, als om te eeten, maar de twee beste foorten en die 't meefte draagen, zyn de middelmatige, daar van de eene ronder, en vierkanter is, en d' andere langwerpiger, en de bladeren van deeze zyn geheel lang en byzonder, men werpt of flaat de nooten af met ftoffen, knepfels of ftaaken, en 't werd aangemerkt, dat hy het volgende jaar meer draagd, als hy veel geflaagen is, met een woort deezen boom is te agten niet alleen om zyn vrugt, die goed is om geëeten te werden, groen en droog, maar ook om zyn hout, daar fchoone Kaffen, Cabinetten, en Huis-cieraden van gemaakt werden, en ook om zyn fchors, die voor de Verwers diend.

4. *De Kaffanje-boom*, groeid van zelfs natuurelyker wys op veel plaatzen in de boffchen, en vlyd zig, en wil wel geplant wezen in een drooge en afhellende plaats, in een ligte en zandagtige grond, en voornamentlyk in fwart zand, men moet hem voor al by 't water niet planten, of in laage en vogtige plaatzen, men kan de Kaffanjes op twee manieren zaayen, of aanftonds in de volle grond vier of vyf in een gat, om dat zy niet alle voortkoomen, of dat beeter is, in zand gelegd in de kelder, omtrent Kerffemis om te doen kymen of fpruiten, daar men ze in maart uithaald, om in de volle aarde geplant te werden, die men ziet dat gefprooten zyn, maar als de Kaffanjes niet geënt werden, zullen zy niet als kleine vrugten, van weinig waarde voortbrengen; *De Marrons* zyn de grootfte, en beste, daar zyn veele foorten van.

5. *De Indiaanfche Maron*, of *Castania Quina*, is een nieuwe foort

foort, in Europa maar over weinig jaaren bekend, hy laat zyn vrugt vallen, en zy werd niet geeten, men noemd ze paarde-Castanjes, om dat zy goed zyn om de bangigheid van de Paarden te geneezen. De Indiaansche *Maron*, is de schoonste van alle boomen, uit de natuur tot een Piramide opgroeiende, hebbende breedte bladeren, schoone bloemen, en een aangename schaduw makende, hy heeft nog dit tot zyn voordeel, en dat veel te agten is, dat hy spoedig en weelig groeid, en in weinig jaaren, een grootte en schoonen boom werd, maar wil niet geheel winderig staan, of breekt en scheurt zyn takken.

Deeze laatste hoedanigheid is hem gemeen met de *Acacia* die uit het zelve land komt, en hoewel het geen vrugtboom is, zo zullen wy nogtans geenzins nalaaten, om 'er een woord of twee in 't voorbygaan van te zeggen, om zyn schoonheid, en cieraad dat hy in een Hov, of Thuin maakt, hy is over al met doornen gewapend, en hart van hout, maar zo bros, dat het zeer onderworpen is van de wind gebrooken te werden, hy maakt een aangename schaduw, en zyn blad is schoon, en swierd wel na de pluimen daar de Amerikaanse volkeren hen meede vercierren, hy bloeid omtrent Mey, en blyvt lang in bloem, maar zyn bloemen die wit, en veel zyn, geeven zo zoeten en aangemen reuk, als spaanze Jafimin, daar hy zyn reuk rondom verspreid, hy brengd zaad voort, dat zorgvuldig onder den boom vergaderd werd, dat gezaaid zynde, diend tot zyn vermenigvuldiging.

6. *Den Pimpernoot*, is ook een uitlandfchen boom, die groot genoeg werd, zyn blad is aangenaem, en zyn vrugt nog meer, maar men zegd dat hy om te gelukken en te draagen, mannetje en wyfje moet geplant werden, op een behoorelyken afstand.

7. *De Kornoelje*, is een boom die in allerlei aarden groeid, maar op een gematigde plaats, zyn hout is vast en hart, als de hoornen der beesten, daar het apparent de naam van heeft; Hy blyvt laag, en werd van zaad voort-geteeld, of gemeenelyk van uitloopen, maar kan niet geent werden, zyn vrugt is aangenaem genoeg om geeten te werden, van gedaante als de Olyven, met een steent van binnen, de gemeene Kornoeljes zyn schoon rood, daar zyn ook witte en swarte, zy kunnen groen geplukt werden, om in water en zout, of peekel gelegd te werden als de Olyven.

8. *De Fijube*, of *Guidoulier*, is gemeen in Languedoc, hy wil ook in een warme plaats geplant werden, voor het overige is de vrugt als de Kornoelje, behalven dat zy grooter en zoeter is, en hy vereist de zelve oeffening.

9. *De Mispel*, heeft lang werk om te groeien, en blyvt laag, zyn hout is hard, en hy slaagd wel in middelmatige aarde, niet te droog nog te vogtig, daar zyn drie soorten van, de grootste is de beste, en die maakt de grootste boom, en breed blad, en is zoet van smaak, de andere soort draagd kleinder en drooger vrugt; En eindelyk de derde is de zeldzaamste en raarste, hebbende vrugt zonder steen, en is de kleinste van allen, zy werden op witte doorn geënt dat het gemeensten is, of op Quce, of ook op wilde peeren.

10. *De Sorben-boom* of *Cormier*, is een wilde boom, die uit de natuur in de bosschen groeid, hy werd groot, en zyn blad gelykt na 'tessen blad, zyn vrugt is een soort van een kleine Peer, of liever van Mispel, en is niet goed, als wanneer zy rot is, hy behoevd niet geënt te werden.

11. *d'Azerole*, is een soort van witte doorn, maar breeder van blad, de vrugt is ook gelyk in kouleur en gedaante, maar twee maal zo groot, de kruin is groot, en heel oopen, de steel kort, dun en gezonken, haar vleesch geelagtig, en een weinig taai, hebbende twee groote steenen, dat maakt dat deeze vrugt niet veel vleesch heeft, de smaak is zuuragtig, en d'Azerole is heel goed voor Confituuren, maar hy laat zyn vrugt vallen, zo dat het goed is, indien men plaats heeft om 'er een of twee van aan de Espaljer te stellen, den boom is daar schoon, en maakt veel weelig lot, hy werd gemeenelyk, op de witte doorn geënt, en op Quce, men zegd dat 'er een witte en een roode van is, die veel grooter is als de gemeene, en uit Amerika komt.

12. *Epine Vinette*, of *Kweekdoorn*, of *Spina Vinetta*, sint Maartens hout genaamd, is een wiid struik gewas, dat een zuuragtige vrugt voortbrengd, als druylve-trossen, die Excellent in confituuren zyn.

13. *d'Alizier*, gelykt genoegzaam van blad na de witte Moerbey, maar verder niet, en de vrugt gelyk de Azerolle, is zuuragtig, en hy draagd sterk.

14. *De*

HOOVEN EN THUYNEN. 175

14. *De Quee*, is zo bekend, en dat daar van gezegd is in de Kweekschool der nieuwe Liefhebbers, en is overvloedig, zo dat het niet noodig is daar meerder van te zeggen, daar is een soort die de Portugaalsche genaamd werd, die de schoonste en grootste vrugt voortbrengd.

15. *De Moerbey*, is genoeg bekend, en tweederlei, de swarte en de witte. De witte is maar om zyn blad voor de Zy-wormen, dus is het hier de plaats niet om daar van te spreken, zyn oeffening andersins genoegzaam dezelve zynde met de swarte, deeze draagd een zoete en aangename vrugt, en heel gezond indien zy nugter werd geëeten, hy wil een goede grond, meer zand, als kleiagtig, en nogtans meer vogtig als droog, en een gematigde lugt, hy komt van zaad, tak, en wortel, en deeze laatste manier is de beste. 't Is goet dat hy geënt werd, 't zy met de fluit, of door occulatie, dan draagd hy grooter Beziën, hoewel 't niet volstrekt noodzakelyk is, deezen boom is de wyfste van allen, hy spuit de laatste, hy voegt en vlyd zig op de plaatzen, het zy plad of ronde kroon, beminnde de beschutting der muuren of huizen, dat hem belet zyn vrugt te laten vallen.

Wy zouden nog van verscheide anderen soorten van vrugtboomen kunnen spreken, offschryven, als van Oranges, Citroenen, Granaten, Olyven &c. Maar nadien dat boomen uit warme landen zyn, en die in deeze lugtfreken niet kunnen voortkoomen, ten zy in kassen geplant, en zorgvuldig in Orange huizen onderhouden; zo zullen wy dat laten voor andere boeken, die daar toe voordagtelyk zyn geschreeven, en nog beschreeven zullen werden.

E I N D E.